

Echidna - v gréckej mytológii dcéra boha Chrysaora a Okeanovny Kallirhoé; matka trojhlavého psa Kerbera, dvojhlavého psa Ortosa, a dcér Chimairy, Sfinx, Hydry a ďalších *monštier*, ktoré priviedla na svet spolu s Týfonom; sama napoly žena a napoly had; ich spoločným dieťaťom bola aj ozrutná *sviňa*, ktorú zabil Theseus

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Echidna>

echidna - ježura austrálska; austrálsky ostnatý mravčiar, ktorý sa živí prevažne mravcami a termitmi; pomenovaný podľa matky grécky mytologických monštier *Echidny*; pozri *zvíra*

-podľa stredovekého bestiára je echidna tvor, ktorý vystrekuje jed; existujú rôzne druhy echidny, ktoré škodia rôznym spôsobom; keď čarodej začne echidnu vyťahovať z nory a ona nechce ísť, pritlačí si jedno ucho k zemi a do druhého si strčí koniec chvosta; tak nepočuje jeho magické slová a zachráni sa

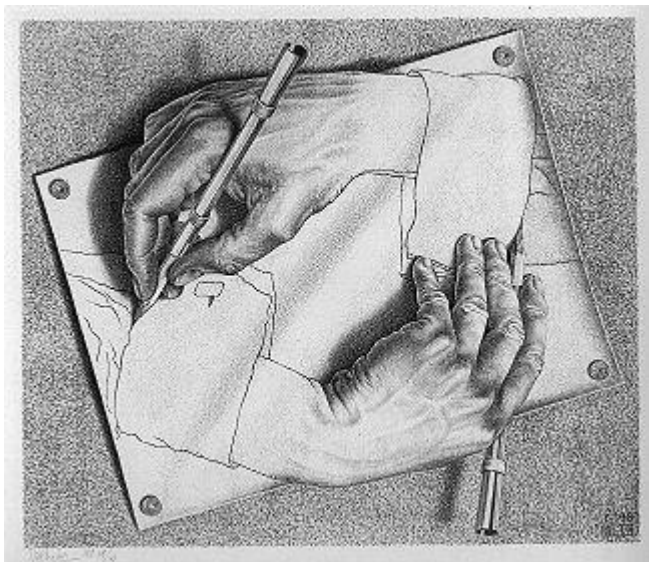
Echidna zapchávajúca si ucho koncom chvosta (iluminácia v stredovekom bestiári)

echinos - zakončovací článok *hlavice dórskeho* a *iónskeho* stĺpu; okrúhla tanierovitá časť umiestená pod *abacusom*; nadväzuje na *driek* alebo *hypotrachelion*

Echo - v gréc. – „ozvena“; v gréckej mytológii horská nymfa (pozri *Oreády*) z družiny *Artemis* premenená na ozvenu; raz zdržala svojím vypráváním *Héru*, aby nepristihla svojho manžela *Dia* na jednom z jeho záletov a Héra ju potrestala tým, že nabudúce nescela prehovoriť ako prvá a smela iba opakovať slová vyrieknuté inými; ušla od svojich družiek a v lese stretla *Narcisa*; nescela ho osloviť ako prvá a do seba zahľadený mládenec si ju nevšimol; Echo sa žiaľom utrápila a ostal z nej iba hlas, ktorý blúdi po horách; (Poussin, G.F.Watts, A.Cabanel); pozri *Pan*

Echter MC - (†1972); holandský grafik; pozri *I. Bilibin*

[http://en.wikipedia.org/wiki/M. C. Escher](http://en.wikipedia.org/wiki/M._C._Escher)

MC Echter: Kreslenie ruky (1948)

Echternašský evanjeliár/Perikopy z Echternachu - *Codex aureus Epternacensis*

eidetizmus - živá a jasná vizuálna predstava, schopnosť vizuálnych predstáv, dôležitý predpoklad *vizuálnej* pamäti; pozri V. V. Kandinskij

eidolon - idol

Eidotea/Eidothea - v *gréckej mytológii* dcéra morského boha *Protea* a *nereídy Psamante*; poradila kráľovi *Menelaovi*, ako donútiť *Protea* *veštiť*; v príbehu o *Perseovi* vystupuje ako zákerná druhá manželka tráckeho kráľa *Finea*, pre ktorú zapudil prvú manželku *Kleopatru*

Eiffelova veža - *skleletová stavba*, rozhľadňa Gustava Eiffela, postavená ako hlavná atrakcia pri príležitosti *Svetovej výstavy 1889* v *Paríži* na počesť 100.výročia *Francúzskej revolúcie*; vysoká 321m (do 1931 najväčšia stavba na svete); pozri *rozhľadňa*

R. Delaunay: Eiffelova veža

eikon - gr. – „obraz, podoba, zobrazenie“; staroveká *ikona*, ale skôr vo význame duchovnej predlohy ako vlastnej maliarskej realizácie, ktoré gréčtina označovala slovom *pinax*; neskoršie význam prenesený na celé dielo

Einblattdruck - nemecký názov pre *blokovú tlač* alebo *anopistografickú tlač*

Einsteinova veža - pozri *E. Mendelsohn*, *futurizmus*

E. Mendelsohn: Einsteinturm (Postupim)

Eioneos - v gréckej mytológii kráľ, otec Resa

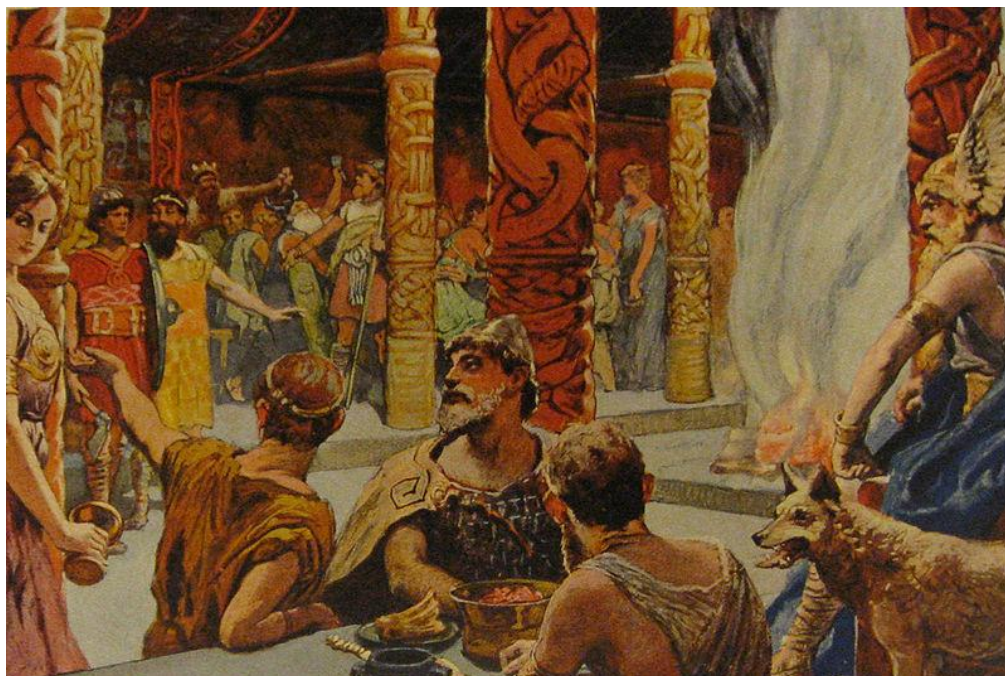
Eirené - gréc. – „mier“; v gréckej mytológii bohyňa mieru; pôvodne jedna z *Hór*, neskoršie od 5.st.pred Kr. uctievaná samostatne; dcéra *Dia* a *Themis*; spolu s bohyňou šťastnej náhody *Tyché* vychovala malého *Pluta* (1.*Plutos*), boha *bohatstva*; zobrazovaná s kopijou bez hrotu a s *palmovou* ratoľstou, na ruke chlapcom *Plutom*, s *rohom hojnosti*, *žezlom*, *klasmi*; pozri *Eunomiá*, *Diké* alebo *Thalló*, *Auxó*, *Karpó*

Eirené Keofisodotova/Eirené s malým Plutom - *Eirené* s dieťaťom *Plutom* (l.pád *Plutos*) z 370 pr.Kr.; považovaná za prvú *alegóriu* v gréckom sochárstve (*mier* prináša *bohatstvo*); preberaná rímskymi mramorovými kópiami; dnes v mníchovskej *Glyptotéke*

Einherjar - v starej nórcine sg. – „bojovník“; najčastejšie je slovo prekladané ako „význačný bojovník“ alebo tiež „tí, ktorí sú (teraz) v jedinom (v zmysle spoločnom) vojsku“; to preto, že každý z týchto bojovníkov za svojho pozemského života slúžil v mnohých armádach a bojoval v mnohých bitkách, ale teraz sú všetci v jedinej - armáde mŕtvych; duše mŕtvych statočných bojovníkov (teda *Einherjar*) sú vyberané *Valkýrami* a *Nornou Skuld*, ktoré odnášajú jednu polovicu z nich do *Valhaly* (siene padlých), ktorá sa nachádza v *Ásgardu* (obdoba kresťanského neba) a druhú potom do *Fólkvangru* (aj *Freyjinej siene*), ktoré sa tiež nachádza v *Ásgardu*; pozri *hrdinovia* v *severských mýtoch a legend*, *severská mytológia*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Einherjar>

<https://www.google.sk/search?q=Einherjar&espv=2&biw=1836&bih=990&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwi48Zb69K3PAhWlRoKHdAxB50QsAQIJw&dpr=1>

E. Doepler: Valhala (1905)

Eisen Charles - pozri *anasyrma*

http://fr.wikipedia.org/wiki/Charles_Eisen

Ch. Eisen: Anasyrma vydesila diabla (ilustrácia z Papefiguière od La Fontaina, 1896)

Eisenmenger August - (†1907); rakúsky maliar, stúpenec nazarenizmu; venoval sa *monumentálnej a historickej malbe* a portrétom; maliar éry *Ringerstressezeit*; učiteľ *Fr. Kupku* na Akadémii výtvarných umení vo Viedni

Eitri - Sindri

ekanit - Täubl: kremičitan s obsahom vápnika a thoria; metamikný minerál (pomaly sa vnútorne rozpadávajúci); hustota 3,28; zelený, priehľadný; brúsi sa do *briliantového* výbrusu; kryštály prejavujú *asterizmus* výbrusom *muglovým*; bohaté náleziská fluoridu sú na Srí Lanke pri Ratnapury; pozri *drahokamy a polodrahokamy*

Ek-Chuah – Biedermann v súvislosti s heslom škorpión: v *mayskom náboženstve* na polostrove Yucatán boh vojny, čierny boh „Ek-Chuah“; znázorňovaný s chvostom *škorpióna*

ekistika - komplexná *urbanistická* teória rozvíjaná Aténskym centrom pre ekistiku (založená 1963 C.A.Doxiadisom); štúdium osídlenia vo všetkých aspektoch vývoja (ekonomické, politické, správne a vedecko-technické hľadiská); vymedzuje päť rastových štádií osídlenia: *polis, dinapolis, metropolis, megapolis, ekumenopolis; Aténska charta*

ekklésiastérion - Malá čl. encyklopédia: v gréckych mestách budova pre konanie snemov (*ekklésia*); zvyčajne štvorcová stavba so stupňovitými sedadlami na troch stranách a s oltárom uprostred; pozri *grécka architektúra*

eklektický - napodobňujúci, netvorivý; pozri *epigón*

eklektizmus - gréc. eklegein – „vyberať, voliť“

Baleka: 1. pôvodne metóda v antickej filozofii, prípadne filozofický názor, ktorý napriek tomu bol tvorivý (Antiochos z Askalonu)

2. do *výtvarného umenia* pojem eklektizmus preniesli antickí rétorici (rečníci), pre maliarstvo a sochárstvo termín prvý raz použil spisovateľ a rétorik Lukianos zo Samostatu (20-180 po Kr.); v antickom výtvarnom umení termín bez záporného významu, nakoľko neodporoval dobovej predstave *originality*; ešte počas *renesancie* sa oceňovala schopnosť vyberať vynikajúce prvky z diel cudzích alebo predošlých *slohov*

3.termín v *umeleckej kritike* 19.-20.storočia s prevažne záporným významom; označenie diela s absenciou *originality*; porovnaj *historizmus, historická recepcia; G. M. Crespi*

4. vo výtvarnom umení a súčasnej umeleckej kritike eklektizmom označovaný osobný alebo dobový *štýl* (škola, smer), v ktorom metodicky prevažuje začleňovanie prvkov iných umeleckých názorov do nového systému (viac ako tvorivá syntéza vzniká súhrn, kombinácia; napriek tomu dnes eklektizmom označovaný v českej a slovenskej architektúre smer, v ktorom práve prínos osobnosti architekta prevažuje nad kombinovaním starých prvkov); súčasná umelecká kritika a *dejiny umenia* považujú eklektizmus za zložitý jav, ktorému nechýba v niektorých prípadoch tvorivosť; dotýka sa *citácie, epigónstva, originality, kompilácie, historizmu/ historickej recepcie, gýča*; vždy súvisí s vývojovým štádiom oficiálneho umeleckého názoru (eklektizmus rímskeho obdobia: napodobňovanie gréckych vzorov; gotizujúce tendencie okolo 1600 (porovnaj *tudorovská gotika, Queen Elisabeth Style, mudéjarský štýl, baroková gotika, Vladislavská gotika*), *akademický eklektizmus, historizujúce slohy 19.storočia* (pozri *historizmus*), fašistické umenie (pozri *umenie naciálno-socialistické*), komunistické umenie (pozri *realizmus socialistický*); porovnaj *parafráza*

5.v *architektúre* 19.storočia je termínom eklektizmus označovaný *historizmus*, v ktorom je niekoľko historických *slohov* spojených v jednej stavbe a pritom dôležitou zložkou zostáva osobitý prínos architekta; typické pre historizmus v slovenských a českých podmienkach; reakciou na eklektizmus bol v architektúre *purizmus* 1918-25

-eklektizmus je zvyčajne označovaný ako posledné štádium historizmu; objavuje sa približne v 70.rokoch 19.st.; vzniká v podmienkach hospodárskej prosperity meštianskej triedy, ktorá žiadala architektúru vyjadrujúcu jej nové pocity: túžbu po poriadku, istotu a potrebu reprezentatívnosti; záujem sa začína obracať od minulosti k súčasnosti, k novoveku a architektúru charakterizuje okrem spontánnej túžby po reprezentatívnosti aj súlad vonkajšieho vzhľadu stavby so vzhľadom vnútorným; vzhľad interiérov zodpovedal novému obsahu (potrebe účelnosti), čo bol prvý rys, ktorý smeroval architektúru z konca 19.st. k *funkcionalizmu* 20.st.; základným rysom eklektickej architektúry je voľná kombinácia viacerých *slohov* v rámci jedinej stavby pri súčasnom uplatnení vlastnej tvorivej sily architekta; pod názov eklektizmus sa zaraďujú niekedy aj stavby uvádzané v samostatných celkoch ako pseudo-románske, pseudorenesančné apod.; hoci niektoré prúdy *kunsthistórie* toto delenie architektúry na romantickú vetvu (od pol.19.st.: neorenesancia atď.) a eklektizmus (od 2.pol.19.st.) neuznávajú, slovenská kunsthistória oceňuje tento prístup pre osobitité slovenské podmienky; charakteristické prvky napr. bratislavského eklektizmu sú trojdielne hlavné

rímsy, ktoré sú často prizdobované *zuborezom*, ďalej bohato vypracované *šambrány*, používanie *pilastrův* a *polostĺpov*, prípadne aj *karyatíd*, ďalej nadokenné trojuholníkové štíty s *perlovcom* a vlysom, parapety s kamennými *balustrami*, prízemné fasády s *rustikom*

Dudák: eklekticismus je termín pre označenie nepôvodnej tvorby; v architektúre znamená vyberanie, používanie a napodobovanie tvarových prvkov z rôznych slohov aj z diel iných umelcov a ich kompilačné spájanie do nových celkov; rámcovo je možné rozlíšiť tzv. simultálne eklekticismy (stavby jednotlivých slohov stoja vedľa seba a vzájomne kontrastujú) a eklektizmus syntetický (spájanie rôznych prvkov v rámci jednej stavby); v Európe sa slohový eklekticismus prejavil najmä na konci 19. a na zač. 20.st., keď vznikla potreba reprezentácie a prepychu; eklekticismus poukazuje na neschopnosť doby vytvoriť pôvodný sloh; na druhej strane môžu byť eklektické stavby dobre zvládnutým estetickým prínosom (Charles Garnier, Bedřich Ohmann atď.); eklekticismus výrazne poznamenal architektúru napr. kúpeľných miest 19.st. (Monte Carlo, Karlove Vary, Ostende v Belgicku, Biaritz vo Francúzsku, Baden-Baden v Nemecku); v *postmodernej* architektúre (Robert Venturi, Charles Jencks) získal eklekticismus nový význam; je radikálnym eklekticismom - vedomou „*citáciou*“ a „*kolážou*“ zo starších architektonických prvkov, pričom umelci nakladajú s klasickými zákonitosťami jazyka architektúry skôr ako s prostriedkom svojej osobnej výpovede ako s absolútne danou hodnotou

Stúpenec H. Boscha: Vzkriesenie Lazára (1550-1600)

ekloga - báseň, spravidla idylická, o pastierskom živote; Vergíliove eklogy; pozri *bukolícký*; *poézia*

eko-art - pozri *J. Želibská*, *E. Nugroho*

<http://eko-art.deviantart.com/>

http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://www.gimnazjumwlabni.pl/attachments/Image/eko_logo_by_eko_art.jpg%3Ftemplate%3Dgeneric&imgrefurl=http://www.gimnazjumwlabni.pl/aktualnosc-wydarzenia-2/eko-art-2012-w-chojnicach/&h=705&w=565&sz=47&tbnid=OPC4kvi0zCy1-M:&tbnh=90&tbnw=72&zoom=1&usq=__2m00wbcqBY0iCjw_zJOPgjlZJ_c=&docid=DBGmehpgn1yOXM&sa=X&ei=PqNGUpnZHIGWtQbD0oHgAg&ved=0CD4Q9QEwAw
https://www.google.sk/search?q=eko+art&oq=eko+art&aqs=chrome..69i57j0l5.6082j0&sourceid=chrome&espvd=210&es_sm=93&ie=UTF-8

Autor neuvedený: Plagát k výstave Anny Bruska, Michaliny Warsińskiej a Kacpera Rozeka v Chojnicach 6.novembra 2012

E. Nugroho: Je to všetko o osude, je to tak? (2006)

E. Nugroho: Pach hrozby (časť inštalácie, eko art, 2012)

E. Nugroho: Pach hrozby (časť inštalácie, eko art, 2012)

E. Nugroho: Pach hrozby (časť inštalácie, eko art, 2012)

E. Nugroho: Pach hrozby (časť inštalácie, eko art, 2012)

E. Nugroho: Pach hrozby (časť inštalácie, eko art, 2012)

ekumena - trvale obývaná časť Zeme, pozmenená činnosťou človeka, *terra habitabilis*, opak *anecumena*; pozri *subekumena*; *sídelná komora*

ekumena sídelná - archeologický termín pre spojené *sídelné komory*

ekumenizmus - pozri *simultánný kostol*

ekumenopolis - *ecumenopolis*

ekvádorské maliarstvo - pozri *škola Quito*

ekvilibristika - tiež *žonglovanie*; odbor artistiky zaoberajúci sa cvikmi rovnováhy; pozri *cirkus*, *artista*, *poi*

P. A. Renoir: Cirkus (19.st.)

C. Lagar: Ekvilibrista s opicou (20.st.)

El - Beliana v súvislosti s heslom boh:

- 1.pomenovanie boha Stvoriteľa v *aramejčine, hebrejčine, akkadčine, ugaritčine*
- 2.božstvo uctievané v *Bételi*

Jordan: pôvod *kanaanský, hebrejský* (boh Stvoriteľ); uctievaný asi od 2500pr.Kr. do 700 po Kr.; rôzne synonymá:

El-Eljón (najvyšší boh)
El-Saddaj (boh hôr)
El-Olam (večný boh)
El-Bétel (boh búrok) a d'. (pozri synonymá gréckeho *Dia*)

-centrum kultu v *Ugarite*, *Tirse*, *Bételi* a d'. miestach vrátane horských svätýň; zachované *pečatidlá*, kamenné reliéfy; podľa niektorých ugaritských textov nebol pôvodným Stvoriteľom, ale potomkom staršieho vládcu *El'eba*, boha otca; žil obklopený kráľovskou nádherou na vrchole vzdialenej hory (porovnaj *Olymp*) u prameňa dvoch riek (pozri *rajské rieky*); za manželku mal bohyňu *Atirat* (pozri *Héra*); nevládol sám, ale jeho moc bola rozdelená medzi tri božstvá (pozri *trojica*): *Baal* vládol nebu a zemi (pozri grécky *Zeus, Hélios*), *Mot* vládol *podsvetiu* (pozri *Hádes*) a *Jamm* vládol moru (pozri *Poseidón*); v mýtoch vystupuje El ako slabý a nerozhodný stavec bez mužnej sily, ktorého však nakoniec všetci rešpektujú; ugaritská *stéla* zobrazuje Ela alebo Baala ako sediaceho *býka* s rohami; za symbol Ela sa preto všeobecne považuje býk (pozri *zlaté teľa*); Ela uctievali aj hebrejské kmene, ktoré sa usadili v severnej *Palestíne*; jedno z dvoch najčastejších mien hebrejských bohov je *Elóhím* a určite súvisí s menom El; v *biblických* textoch sa slovo „el“ používa vo význame „pán“ alebo „mocný“; je preto možné, že El reprezentoval všetky tvorivé božstvá severných kmeňov; *izraelské* kráľovstvo na severe *Palestíny* sa nechcelo s menom El rozlúčiť, ale keď bolo dobyté *Asýriou* (722 pr.Kr.), postupne upadlo meno boha El do zabudnutia; tradíciu boha El (ktorý prerastá do biblického *Elohim*) udržiavalo judské kráľovstvo na juhu *Palestíny* (dobyté 578 *Babylončanmi*); boh El tu už vystupuje v personifikovanej podobe; v *Izraeli* boha Ela spočiatku podľa pôvodného *kanaánskeho* vzoru symbolizoval mladý býk (asi od 922

pr.Kr.; Kniha kráľov 12); svojimi *atribútmi* sa personifikovaný boh El ponášal na kanaánskeho Baala (jeho hlas znel duto ako hrom, jeho kočom boli mračná a z neba zvlažoval hory); pozri *El'eb, Elohim, Jahve, Jehova, JHVH; bohovia*

-semitské apelatívum (pojem alebo druh na základe spoločných príznakov) pre boha je el, odvodené od slovesa `wl, to znamená byť mocný, stáť na čele; z toho *akkadské* ilu, *ugaritské, aramejské a hebrejské* El, arabské ilah, *fenické Baal*

Nový biblický slovník: El má príbuzné slová v ďalších semitských jazykoch a označuje božstvo v najširšom slova zmyslu, pravdivom či falošnom, alebo rôzne podobenstvá bohov (aj z kameňa a dreva); avšak na hlinených tabuľkách z Ras Šamra je El vlastným menom najvyššieho *kanaánskeho* boha, ktorý bol otcom *Baala*; pozri *Ašera/Asserot/Aštarta*

Jordan v súvislosti s heslom *JHVH*: *JHVH* bol pôvodne bohom *plodnosti*, ktorého uctievali južné izraelské kmene vedené Júdom a Benjamínom (synovia patriarchu *Jákoba*); časom sa stal univerzálnym božstvom a zatienil hlavného boha severných kmeňov *Ela*, s ktorým postupne splynul (dokazuje to archaická podoba mena *Elohim*), a stal sa najvyšším a jediným bohom *Izraelitov*

www: v rozhovore osob, aj keď nehovoria hebrejsky, volajú k Bohu Hashem (hebr. השם), čo je hebrejský výraz pre „Meno“ (Levitikus 24,11); spoločný názov Boha v hebrejskej Biblii je Elohim (hebr. אלהים)

www: v rozhovore viacerých židovských osôb, aj keď nehovoria hebrejsky, budú volať k Bohu „Hashem“ / השם, čo je hebrejský výraz pre „Meno“ (Levitikus 24,11); spoločný názov Boha v hebrejskej Biblii je *Elohim* (hebr. אלהים), na rozdiel od iných titulov Boha v *judaizme*, toto meno tiež opisuje bohov iných náboženstiev, anjelov alebo dokonca ľudí veľkého významu (Ján 10,34 - 36); koreň Eloah אלה je ženské podstatné meno, čo znamená bohyňa; ako také sa objavuje v poézii a neskorej próze (napr. knihe *Jób*); s mužskou koncovkou množného čísla „-im“ / ים vytvára slovo, ktoré označuje pluralitu ako mužskú a ženskú podstatu, zatiaľ čo v singulárnej podobe je identické s „Gd“ (ang. God – „boh“); hebrejské meno Božie *El* pochádza z významu koreňa slova „sila, moc, možnosť“; niekedy sa odkazuje na „nejakého“ boha, inokedy iba na „pravého boha Izraela“; potom v spojení s ďalšími prídomkami je definovaný jeho význam, ktorý ho odlišuje od „iných, t.j. falošných bohov“

www v súvislosti s heslom Božie meno: aramejské slovo pre boha v jazyku sýrskych kresťanov je *Elah* alebo Alaha; arabské abrahámske náboženstvá, vrátane kresťanov a Židov používajú slovo Alah vo význame Boh; arabskí kresťania dodnes nemajú iné slovo pre Boha ako Alah; aj arabskí kresťania pochádzajúci z Malty, ktorých populácia je takmer rímskokatolícka, používajú pre Boha slovo Alla; arabskí kresťania používajú termíny Alah al-'ab (الله الأب) – „Boh Otec“, Alah al-ibn (الله الابن) – „Boh Syn“ a výraz Boh ar-RUH al-Quds (الله الروح القدس) – „Boh Duch Svätý“

Elagabalus – Goldstein („Rozlúčka s Narcisom“): boh slnka a plodnosti, prirovnávaný ku gréckemu *Héliovi* a k hlavnému rímskemu bohovi *Jupiterovi* (rímskej obdobe gréckeho *Dia*); centrum kultu Elagabala sa nachádzalo v sýrskom meste Emosa (pozri *Sýria*); kult bol spojený s *orgiastickými* obradmi (pozri *mystéria, bakchanálie*); veľkňazom tohto kultu bol rímsky cisár Varius Avitus (218-222 po Kr.); prijal Elagobalamove meno a chcel ho ustanoviť za najvyššieho boha rímskeho *panteónu*; pozri *bohovia plodnosti, solárne božstvá; rímski bohovia; El*

Jordan: Elagabal – „Pán hôr“; sýrsky miestny ochranný boh; pravdepodobne vznikol z neznámeho horského božstva so silnými solárnymi rysmi; jeho posvätným zvieraťom bol *orol*, strediskom kultu bolo mesto Emesa (Homs), kde bol uctievaný v podobe čierneho *obelisku*; v *helenistickom* období sa mu hovorilo *Heliogabalus*

Elah - arm. קדשי

1. údolie, v ktorom zabil *Dávid Goliáša*; pozri *biblia*
2. meno Boha v *aramejčine*

www v súvislosti s heslom Božie meno: aramejské slovo pre boha v jazyku sýrskych kresťanov je Elah alebo *Alaha*; arabské abrahámske náboženstvá, vrátane kresťanov a Židov používajú slovo Alah vo význame Boh; arabskí kresťania dodnes nemajú iné slovo pre Boha ako Alah; aj arabskí kresťania pochádzajúci z Malty, ktorých populácia je takmer rímskokatolícka, používajú pre Boha slovo Alla; arabskí kresťania používajú termíny Alah al-' ab (الله الأب) – „Boh Otec“, Alah al-ibn (الله الابن) – „Boh Syn“ a výraz Boh ar-RUH al-Quds (الله الروح القدس) – „Boh Duch Svätý“

Elam - v 3.tis.pr.Kr. staroveký štát na území juhozápadného Iránu s hlavným mestom Súzami, s vlastným doposiaľ nerozlúšteným protoelamským písmom, líšiacim sa od sumerského; od konca 3.tis.pr. Kr. užíval *klinové písmo*; od 3.tis.pr.Kr. história štátu spätá s dejinami *Mezopotámie*; spolu s *Aramejcami* v 2 300 pr.Kr. rozvrátili Ur a ovládli načas južný Sumer, 1 200 pred Kr. *Starobabylonskú ríšu*; v 646 pr.Kr. Elam dobytý *Asýriou* (*Aššurbanipal*); po pádu *Asýrie* (612 pr. Kr.) sa stáva Elam súčasťou *Novobabylónskej ríše* a od 539 pr.Kr. súčasťou *Perzskej ríše*; v spojení s *médskou ríšou*; v starozákonných textoch býva Elamom označovaná aj Perzia; pozri *Perzská ríša*, *perzské umenie*, *Persepolis*

El-Amarna - *Amarna*

el-amarnské obdobie - *amarnský štýl*

elamské umenie - v 4.tis.pr.Kr. sa rozvíja paralelne s *el obejdskou kultúrou* (polychromovaná keramika so štylizovanými zvieratami (jelene, vtáky); v 3.tis.pr.Kr. *glyptika* (*valčekové pečate*) a monumentálne sochárstvo pod vplyvom *sumerského výtvarného umenia* (monumentálne vápencové sochy, skalné reliéfy); v 2.tis.pred Kr. ďalší rozvoj sumerského dedičstva a jeho obohacovanie vlastnými prvkami (päťstupňový *zikkurat* s vnútorným schodiskom a priestormi - *Džoga Zambil*, využívanie písma na *stélach*, farebne glazované terakotové *reliéfy*; v 2.tis. a na počiatku 1.tis.pr.Kr. ovplyvňované *luristánskymi bronzami*; od 7.st.pr.Kr. rozvoj v rámci *médskej a perzskej ríše*; pozri *iránske umenie*; *Kasiti*

Baleka: (elamské umenie ako súčasť *perzského umenia*); na tabuľkách objavené protoelamské *písmo* líšiace sa od sumerského; elamská civilizácia s vlastným, doposiaľ nerozlúšteným písmom je doposiaľ mála známa; cez súbežnosť a vzájomnú previazanosť s vývojom susedných oblastí javí samostatnosť; v hlavných ohniskách tejto mestskej civilizácie, najmä v Súzach, je doložená vynikajúca keramika, znalosť spracovania kovu a polievanie tehál; v *nekropole* Súz objavené obetné dary, dýky, ihlice, pečatidlá, keramické nádoby so zvieracími motívmi, sčasti geometrickými, zobrazujúcimi letiacich vtákov, zvieratá u napájadiel ap.; pečatné valčeky (*valčekové pečate*) zo Súz, dôležité pre rozvoj písma, sa postupne odpútavali od mezopotámskych predlôh; početné sú námety zvierat, zobrazených jasným obrysom; malé voľné sošky bez členenia a detailov kladú dôraz na objem a uzavretý tvar; pozoruhodné sú sošky mužov s jazvami na tvári (okolo 2900 pr.Kr.); v druhej fáze Elam začlenený do mezopotámskej oblasti v časoch, kedy ju ovládol *Akkad* (Sargona I.), ale doterajší králi vládli ako vazali ďalej; krajina Elamu ostala v područí aj vtedy, keď *Akkad* ovládla nomádska dynastia *Guteovcov*: Guteu z *Akkadu* aj Guteu z *Lagaša*; v nových podmienkach si Súzy udržali svoje postavenie; väčšiemu vplyvu bola vystavená *glyptika*, ktorá niekde až napodobňovala svoje predlohy; cítenie uzavretého tvaru dokladajú *protomy*, reliéfy, levy z pálenej hliny (Lev zo Súz, 2.tis.pr.Kr.), *grifovia*, býky s nápismi na chrbte, diela liate do *bronzu* a *medi* (Hlava Elamca 2.tis.pr.Kr.); datovanie nálezov sťažuje neúplnosť nálezov aj z okruhu dvorského umenia (*Torzo kráľovnej Napis-asu*, Súzy, 13.st.pr.Kr.; *Louvre*); diela určené pre kult mŕtvych ponímané živšie, ale napriek tomu s typovou podobnosťou

Elara - www v súvislosti s heslom *Tityos*: v *gréckej mytológii* bol *obor* *Tityos* synom *Dia* a *Elary*, dcéry kráľa mesta *Orchomen* v *Boiotii* alebo kráľa *Mínoa*; *Elara* bola milenkou *Dia* a pred *Hérou* ju Zeus ukryl do útroby zeme; tam porodila *Titya*, ktorý je z tohto dôvodu v *Homérovej Odysey* označovaný za syna *Elary* a *Gaie*; pri zrode obriehto dieťaťa matka zomrela

[http://de.wikipedia.org/wiki/Elara_\(Mythologie\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Elara_(Mythologie))

Elatus -

<http://it.wikipedia.org/wiki/Elato>

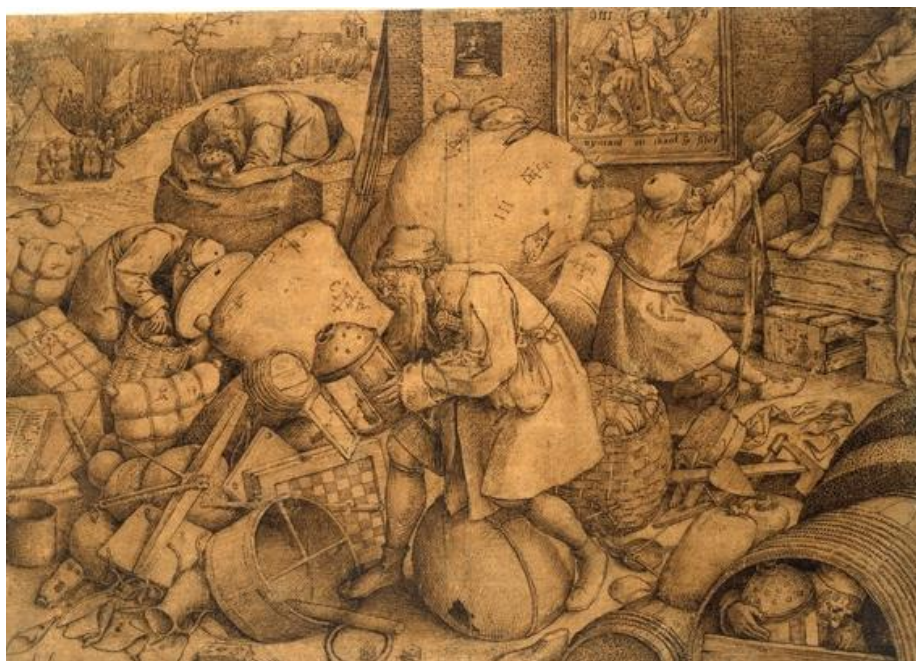
Elba - taliansky ostrov v Tyrrhenskom mori; pozri *Taliansko*; *krveľ*

Elck - www: *Elck* v holandčine znamená „každý“ alebo „všetci“; príslovia vzťahujúce sa k postave *Elck*, hovoria o niekom, kto márne hľadá sám seba v objektoch tohto sveta, kto stojí v rozbitom svete

http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/pd/p/bruegel_elck_or_every_man.aspx

P. Bruegel St.: Elck alebo obyčajný človek

P. Bruegel St.: Elck

El Dorado - pôvodne názov bájného juhoaamerického panovníka, neskoršie jeho krajiny pri fiktívnom jazere *Parime*; oplývala zlatom a v priebehu 16.-18.storočia hľadaná conquistadormi (najčastejšie kladená do Venezuely); vznik legendy zrejme z obradu; *legenda* vznikla medzi Indiánskymi Muiskami (súčasť veľkého kmeňa Čibčov na území náhornej roviny medzi Bogotou a Tunjou;

práve Muiskovia vytvorili plastiku - zlatý vor (dnes v múzeu v Bogote), znázorňujúci náčelníka vo sprievode dvoranov, ktorá je svedectvom rituálneho aktu, konaného vždy pri nástupe nového kniežactva Gutavita, na rovnomennom jazere; podľa pomerne hodnovernej verzie bol nový náčelník prenášaný k jazeru na zlatých nosidlách, na brehu potretý živou a posypaný zlatým prachom; potom vyplával so svojimi dvoranmi na plti do stredu jazera, kde odhadzoval zlaté obetné predmety do vody, aby potom sám do vody skočil a nakoniec očistený od zlata sa vrátil k svojmu ľudu; El Dorado stotožňované aj s legendárnou Cibolou; pozri *raj, Gavilah*

Eleazar - hebr. אֶלְעָזָר / El'azar – „Boh pomohol“; kňaz, syn Árona a synovec Mojžiša; spolu s Jozuem rozdelili izraelské kmene losom na dedičné podiely

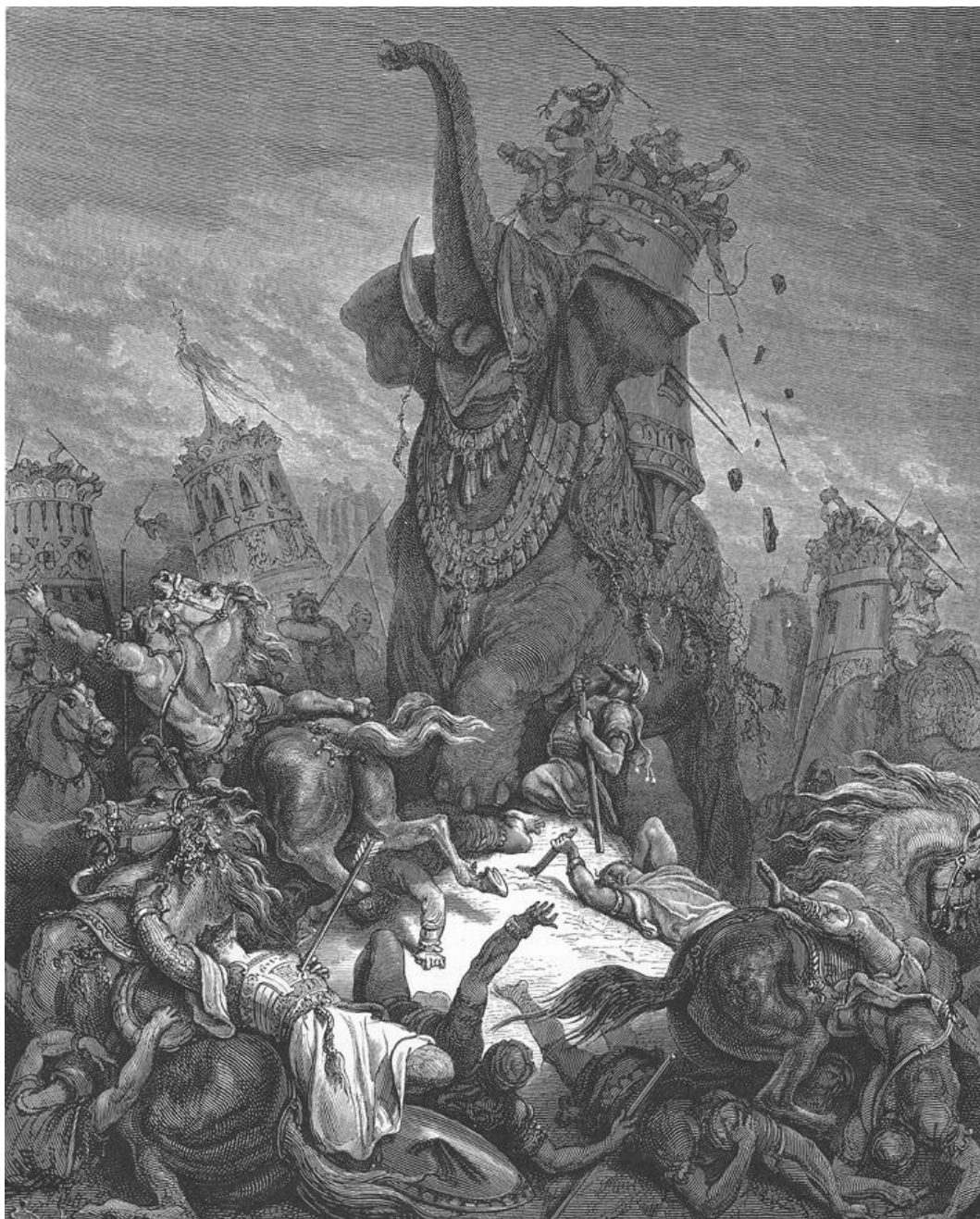
Eleazar Avaran - (†162); Eleazar Maccabeus, Eleazar Hachorani, Eleazar Choran alebo Eleazar Horan; hebr. אלעזר החורני, אלעזר המכבי / Eleazar HaMakabi; štvrtý syn židovského kňaza Matatiáša a mladší brat Júdu Machabejského; bol zabitý v bitke pri Bet-Zachariáša (1Machabejských 6,32-33) počas Machabejskej vzbury; v Knihe Machabiejcov sa píše, že čítal z Tanachu tesne pred poslednou bitkou; podľa 1Machabejských (6,43-46) počas bitky o Beit Zechariah Eleazar identifikoval vojnového slona, o ktorom si myslel, že slon nesie seleukovského kráľa Antiocha V; zviera malo osobitné brnenie; napadol slona a vrazil mu kopiju do brucha; mŕtvý slon sa potom zrútil na Eleazara a zabil ho; napriek tomuto hrdinstvu židovská armáda bola v bitke porazená nepriateľskou presilou; Eleazarovo telo bolo objavené vo výkaloch slona

Eleazar zabíja slona Lysiasovej armády (miniatura z Speculum Humanae Salvationis, 12.st.)

Podľa Philippe De Loutherbourg: Heroická smrť Eleazara (1815)

G. Doré: Smrť Eleazara (1866)

Eleazar zákonník - židovský mučeník zobrazený z 2Knihy Machabejských (6,18); je spomínaný ako opisuje ako jeden z popredných učiteľov zákona a význačný prekladateľ; v čase svojej smrti mal 90 rokov; za prenasledovania Antiocha IV Epiphana bol prinútený otvoriť ústa a jesť bravčové mäso (pozri *očista, kóšer*); ale ho vyplul a bol odovzdaný na bičovanie; keď mu bolo potom súkromne dovolené jesť mäso, o ktorom by mohol predstierať, že je bravčové a i to odmietol, bol zbičovaný na smrť; spolu so ženou so siedmimi synmi, aj keď neboli v skutočnosti Machabejci, je Elizeus zákonník oslavovaný ako jeden zo „svätých mučeníkov Machabeských“; pozri *kresťanskí svätci Starého zákona, matka siedmich synov/martýrium siedmich bratov*

[https://en.wikipedia.org/wiki/Eleazar_\(2_Maccabees\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Eleazar_(2_Maccabees))

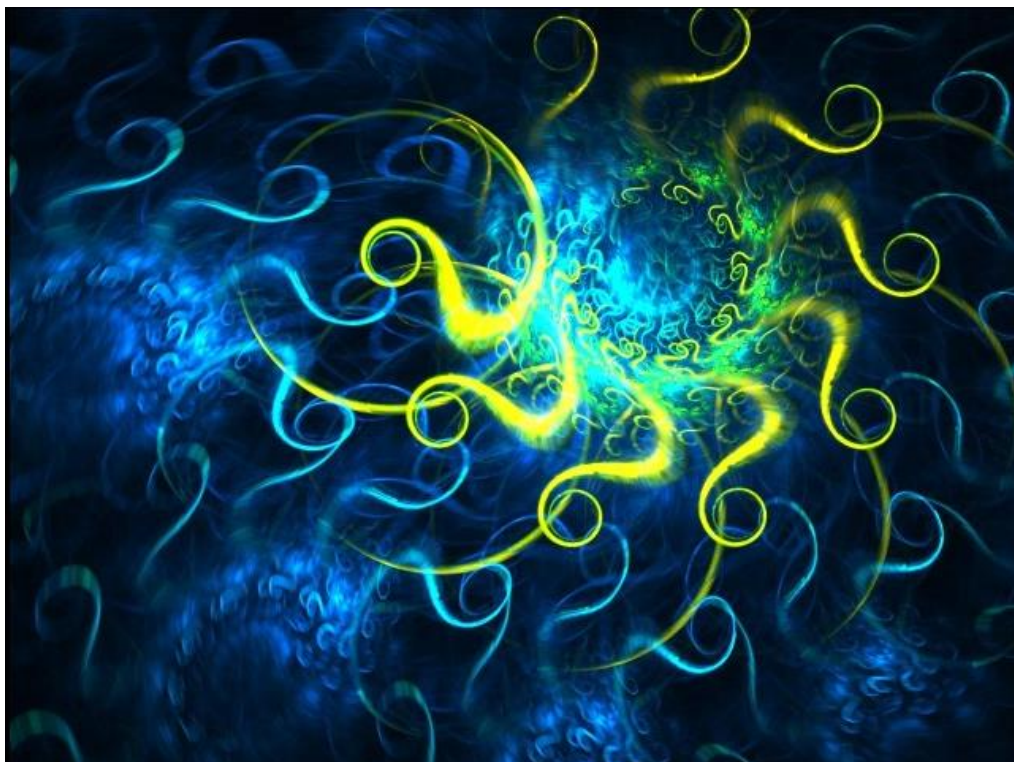

G. Doré: Martýrium Eleazara zákonníka (drevoryt, 1866)

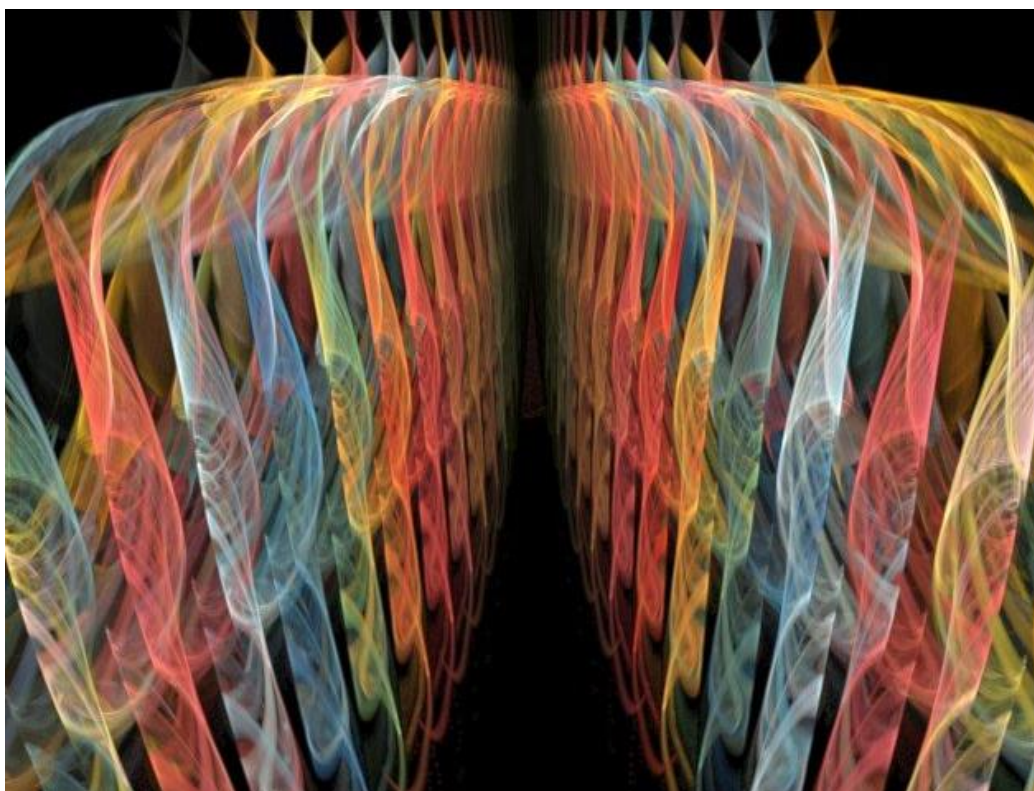
El'eb - západosemitský, *kanaánsky boh*; prvotný boh otec, ktorého synom bol *El*

Electric Sheep - slov. – „elektrické ovečky“; voľne šíriteľný geneticko-evolučný šetrič obrazovky; šetrič obrazovky sa po internete spojí s ostatnými počítačmi, na ktorých beží a počítače potom svojou voľnou kapacitou sa po internete spoja s ostatnými počítačmi a spoločne generujú zložité animované *fraktálne* obrazce; pozri *počítačové umenie*, *procesuálne umenie*

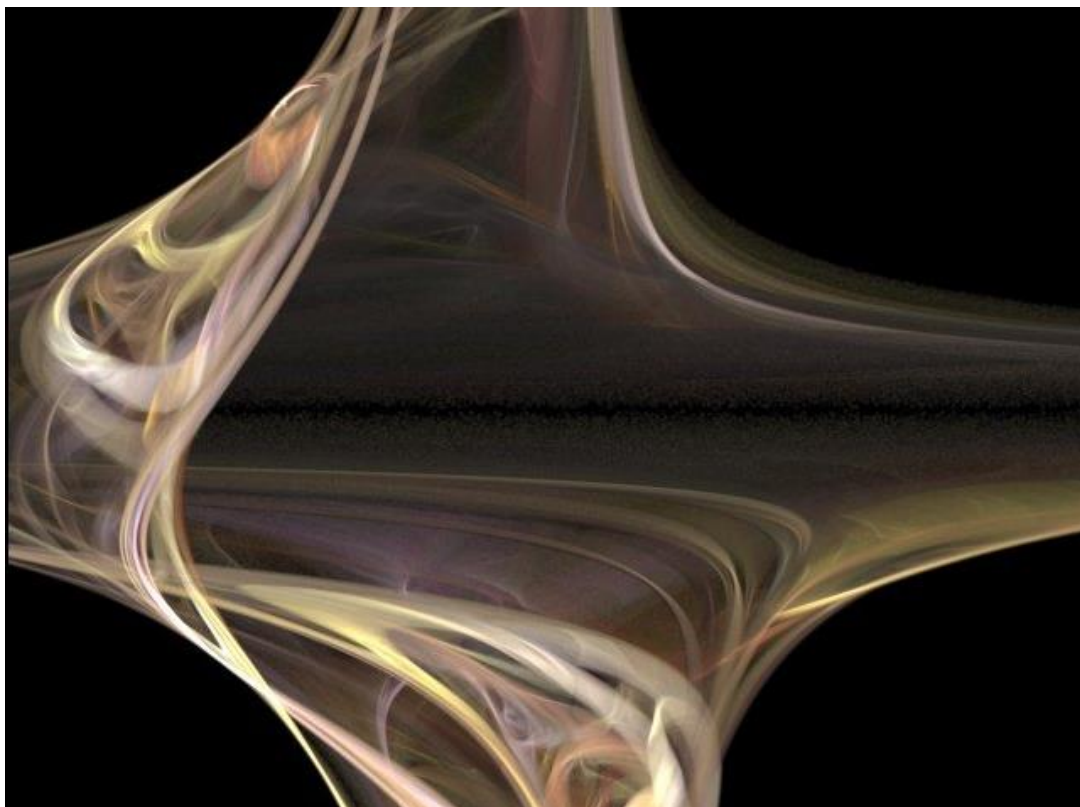
https://cs.wikipedia.org/wiki/Electric_Sheep

Obrazec vygenerovaný šetričom obrazovky Electric Sheep (generované umenie, 2006)

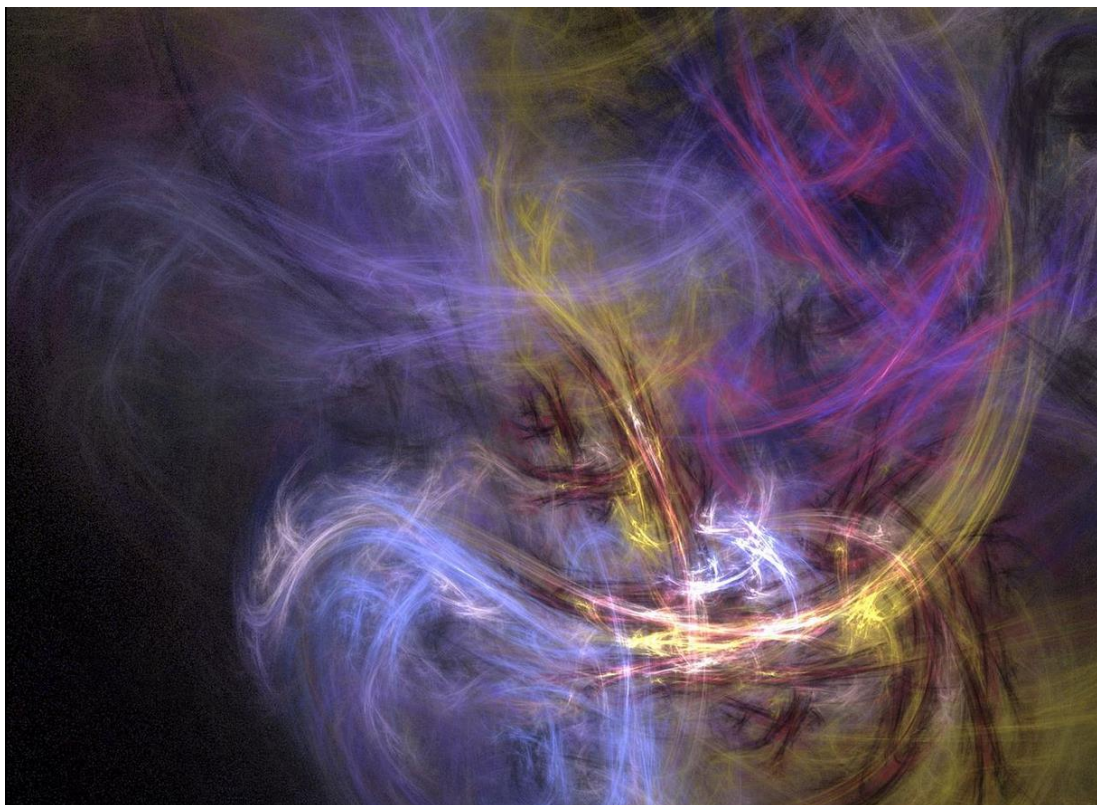
Obrazec vygenerovaný šetričom obrazovky Electric Sheep -11277 (generované umenie, 2006)

Obrazec vygenerovaný šetričom obrazovky Electricssheep-11143 (generované umenie, 2006)

Obrazec vygenerovaný šetričom obrazovky Electricssheep (generované umenie, 2006)

Obrazec vygenerovaný šetričom obrazovky Electricsheep (generované umenie, 2006)

Obrazec vygenerovaný šetričom obrazovky Electricsheep (generované umenie, 2006)

electron - latinský názov pre *jantár*; pozri *elektron*

Elefanta - stredisko *hinduistického umenia* Indie v 7.-8.st.; *ikonografia* zobrazenia *Šivu*: postava s tromi hlavami (porovnaj *trimúrti*), ktoré symbolizujú tri zložky jeho podstaty: priečelná hlava (tvorivosť), ľavá (ničivosť), pravá (ženská zložka; *androgýnna* povaha božstva)

elegantná spoločnosť - názov pre námety v *barokovom umení*, zobrazujúci vyberajúce spoločnosť vyššej vrstvy v jej bohatom prostredí a záľubách; svojím dôstojným vyznením sa líši od spoločensky pestrej *Veselej spoločnosti*, ktorá zahŕňa prostredie nižších meštianskych vrstiev, sedliakov, vojakov, ktorí sa oddávajú svetským radovánkam, pitiu, jedlu, hre kariet; líši sa aj od *bodegónov*, ktoré sú zamerané na spodnú spoločenskú vrstvu vidieka, sedliakov, žobrákov, žoldnierov najmä v prostredí krčiem; elegantná spoločnosť sa nedá stotožniť s *galantnými slávnosťami* s témou dvorenia šľachticov v prostredí prírody, dvorských interiérov, klenotníctiev, ale aj nevestincov; porovnaj *záhradná spoločnosť*, známa aj pod názvom elegantná spoločnosť stoluje pod šírým nebom, alebo angl. garden party, holand. *buitenpartij*

G. van den Eeckhout: Elegantná spoločnosť hrajúca karty (elegantná spoločnosť, 17.st.)

G. van den Eeckhout: Elegantná spoločnosť na terase (elegantná spoločnosť, 1652)

J. M. Molenaer: Hrajúci mladý muž a žena (elegantná spoločnosť, 1630-1632)

A. Palamedesz: Elegantná spoločnosť v interiéri (elegantná spoločnosť, 1660)

A. Palamedesz: Hudobná spoločnosť s alegóriou Piatich zmyslov (hudobná spoločnosť, 1649)

A. P. van de Venne: Scéna s hrajúcimi elegantnými postavami (grisaille, elegantná spoločnosť, 17.st.)

D. van Delen: Hudobná spoločnosť v renesančnej hale (elegantná spoločnosť, 1636)

J.-H.. Fragonard: Stretnutie elegantnej spoločnosti v parku (elegantná spoločnosť, 18.st.)

F. X. H. Verbeeck: Elegantná spoločnosť pri slávnostnom jedle (elegantná spoločnosť, 1755)

F. X. H. Verbeeck: Hudobná scéna (1755)

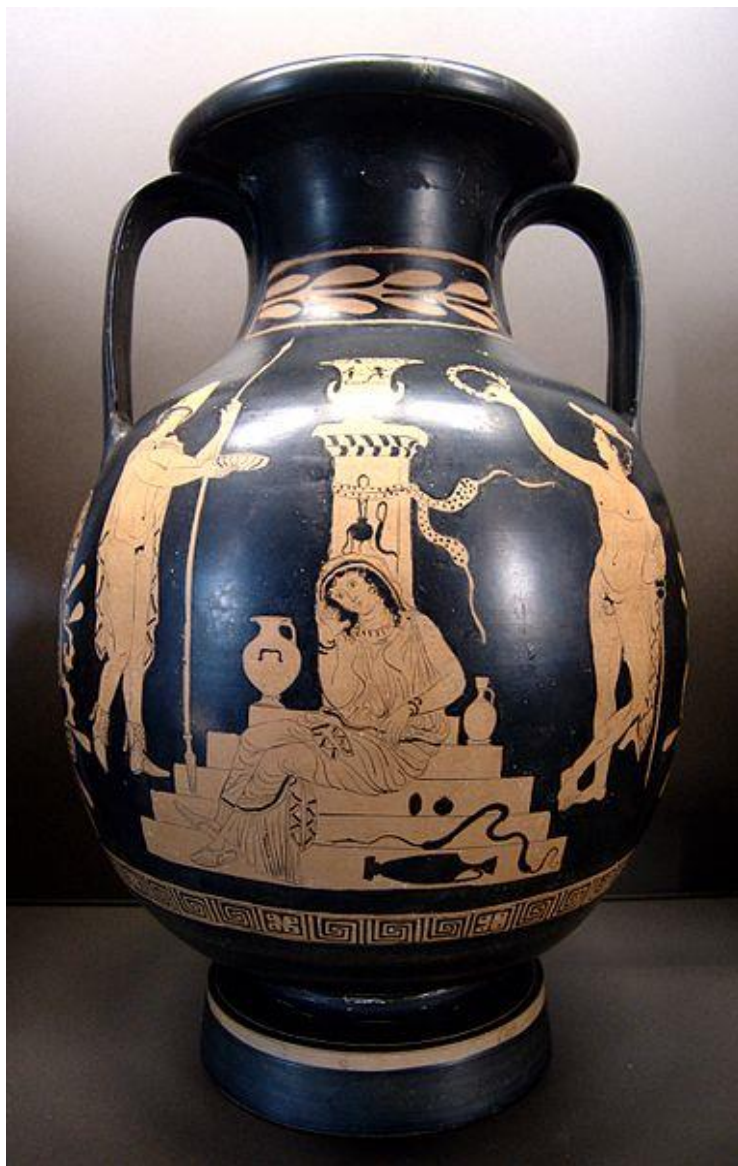
elegantná spoločnosť stoluje pod šírým - pozri *záhradná spoločnosť*

Elektra - v *gréckej mytológii* 1. dcéra kráľa *Agamemnóna*, ktorá ukryla malého *Oresta* pred otcovými vrahmi a neskôr ho prinútila zabiť zradnú matku *Klytáiméstru* a jej milenca *Aigistha* (tragédia Sofokla a Eurípida)

2. *okeanovna*, dcéra *Atlanta*, s ktorou *Zeus* splodil boha zeme *Íasióna*; spolu s bohom *Thaumedom* splodila *Harpye*

Orestes maliar: Stretnutie Elektry, Oresta a Pyladesa pri hrobe Agamemnona (neck amfora, 335-320pr.Kr.)
Stretnutie Elektry a Oresta pri hrobe Agamemnona (neck amfora, Paestum, Taliansko, 335-320pr.Kr.)

Elektra, Orestes a Hermes pri hrobe Agamemnona (čierno figurová peliké, 380–370 pr.Kr.)

L. F. Leighton: Elektra pri hrobe Agamemnona (1869)

elektricismus/dynamizmus - pôvodné názvy pre *futurizmus* užívané do 1908

elektrit - typ umelého brusiva, užívaného tiež v *sochárstve*; tavený kysličník hlinitý; pozri *brúsenie*

elektrografia - 1.fotografická metóda zobrazovania pomocou elektrických nábojov; pozri *fotografovanie*

2.v *polygrafii* rozmnožovacie a zobrazovacie techniky využívajúce fotoelektrickú vodivosť niektorých látok, ktoré sa stávajú vodivými pôsobením svetla: *xerografia*, *suchá tlač*; reprodukcia

elektron - 1.grécky názov pre *jantár*; gr. – „žiarivý“ > odkaz k *slnku* a *ohňu*

2.prirodná zliatina *striebra* a *zlata*; týmto kovom pokryté špice (*pyramidion*) *obeliskov* pred skalným chrámom egyptskej kráľovnej Hatšepsovet v Údolí kráľov (pozri *Discovery: faraón*); pozri tzv. *maska Agamamónova*; kov

elektronické hudobné nástroje - pozri *theremin*; *hudobné nástroje*

elektroryt - reliéfná *tlačová forma/štočok* pre *tlač* z výšky; zhotovená na elektrických rycích automatoch; z odtlačaných miest materiál vyberaný pomocou ihly elektrického automatu; materiál sa odкрýva po riadkoch v rôznej hĺbke a šírke podľa tónovej povahy predlohy

elektrostatická tlač - využívanie vlastností niektorých polovodičov, pričom *farba* sa prenáša bez tlaku, rozdielom elektrických potenciálov; pozri *tlač*

Elektra - v gréckej mytológii dcéra *Titána Okeána* a *Titánky Tethys*

Elektryón - v gréckej mytológii jeden zo synov *Persea* a *Andromedy*, tírynský kráľ; bol otcom *Alkmény* a jeho vnukom bol *Hérakles*; Elektryóna na Alkméninej svadbe zabil v hádke o niekoľko kusov dobytky zať *Amfityrón*

elementál - staroveká predstava o bytosti pozostávajúcej z jedného elementu alebo živlu (napr. z vody, ohňa apod.); pozri *mytológia*

elementarizmus - variant *neoplasticizmu*; vytvorený 1924 T.van Doesburgom zavedením *diagonál* do obrazu

elemi balzam - jeden z druhov *balzamu*, belavo zakalená živica z tropických stromov; najkvalitnejším z elemi balzomov je *balzam manilský*; pre svoje výborné rozpúšťacie schopnosti užívaný v *reštaurátorstve*, pri obnove *nástenných malieb*; v maliarstve užívaný ako zmäkčovadlo tvrdých *lakov*

Eleonóra Akvitánska - v súvislosti s heslom *kurtoázia*: slovo má francúzsky pôvod a je spájané so slávnymi osobnosťami juhofrancúzskej panovníčky Eleonóry Akvitánskej z 12.storočia; traduje sa, že na jej dvore sa schádzali *trubadúri* z celého *Francúzska* a ospevovali jej krásu; Eleonóra Akvitánska bola aj dobrou diplomatkou a *mecenáškou* umenia (pozri *patrón*); pozdvihla postavenie urodzených dám, upravila mravy mužov na šľachtickom dvore voči ženám i voči sebe navzájom; vyžadovala vzdelanosť mužov v tanci, speve, hre na hudobný nástroj; súčasne sa mali vzdelávať aj dámy na dvore v konverzácii, hudbe a poézii

Eleusa/Madona Eleusa/Mária eleusa - gréc. – „cituplná, sladko milujúca“; *ikonografický* typ *madony* s malým *Ježišom*, ku ktorému sa láskyplne nakláňa; rozšírený typ v ruských *ikonách* (typ *umilenije*); porovnaj taliansky typ *Mária dell umiltà*; vo všeobecnosti *Mater Amabilis*

Eleusis/Eleuzína - mesto v Saronskom zálive neďaleko *Atén*; miesto najvýznamnejších gréckych *mystérií* (kult *Démétér* a *Kore/Persefoné*; pozri *eleuzínie*, tzv. *eleuzínska trojica/Trias*, *Potnia*); *Triptolemos*, *Kampaneus*, *Musaíos*, *Erechteus*, *Plutoneium*; *grécka antická kultúra*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Eleusi>

Eleusinos -

[http://pt.wikipedia.org/wiki/Eleusino_\(filho_de_Ogiges\)](http://pt.wikipedia.org/wiki/Eleusino_(filho_de_Ogiges))

Eleutherion - *kresťanský svätec a mučeník*, podľa legendy popravený v *Paríži* spolu so sv. *Dionysiom/Divišom* a *Rustíkom*

Eleutherius z Nicomedie - (†303); vojak umučený za *Diokleciána*; bol obvinený z pokusu o vypálenie paláca *Diokleciána*; pozri *kresťanskí svätci*

https://en.wikipedia.org/wiki/Eleutherius_of_Nicomedia

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Eleutherius z Nicomedie (kolorovaný drevoryt, Norimberská kronika, 1493)

Eleuzína - Eleusis

eleuzínie/eleuzínske mystériá - starogrécke tajné obrady na počesť bohyně *Déméter*, hľadajúcej svoju dcéru *Persefoné* (kultové meno *Koré*), unesenú *Hád*om do *podsvetia* (porovnaj *cerálie*); *Koré* sa na príkaz *Dia* vracia na zem, aby odstránila neúrodu zoslanou za trest jej matkou (po dobu jej pobytu na zemi vládne *jar* a *leto*); eleuzínie mali charakter agrárnych slávností so zmyslom zvýšiť *plodnosť* zeme (pozri *Plútós*); prvým kňazom *Déméter* v *Eleuzíne* bol mýtický syn/žiak *Orfea*, *Músaíos*; mystériá sa mohli zúčastniť aj otroci; obilný *klas* (pozri *obilie*), *atribút* *Déméter*, ukazovaný pri mystériách značil nielen trvalú obnovu prírody, ale aj *šťastné* bytie na onom svete; pozri *telestérion*, *panychida*, *hieros gamos*, *anasyrma*, *Triptolemos*, *Iakchos*; *oko*, *olivový olej*; tzv. *eleuzínska trojica/Trias*; *grécka antická kultúra*, *mágia agrárna*; *sviňa*

Biedermann v súvislosti s heslom *včela*: včelám sa pripisovali ľudské vlastnosti, boli udatné, usilovné, cudné, čistotné, žijúce v štátnom zväzku a schopné vnímať umenie (vtáčik múz); eleuzínske kňazky a kňazi sa nazývali včely

http://it.wikipedia.org/wiki/Misteri_Eleusini
http://en.wikipedia.org/wiki/Eleusinian_Mysteries

tzv. **eleuzínska trojica/Trias** - k božstvám *Deméter* a *Koré/Persefoné* pribudol *héros* orby *Triptolemos* (7.st.pr.Kr., po pripojení *Eleusis* k *Aténam*)

elevatio - nanebovzatie; z lat. *elevare* – „vzdvihnúť“

elf - v severskej mytológii postava *škriatka*, prírodného ducha, *démona*; vo francúzskych mýtoch (elfovia horskí, zemskí, lesní, vodní) žili vo svojich vlastných ríšach spravovaných kráľmi elfov (*Alberig*, *Laurin*, *Oberon*); pozri *feéria*, *haltija*, *Niebelungovia*, *troll*

<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AD%D0%BB%D1%8C%D1%84>
<http://da.wikipedia.org/wiki/Elverfolk>
<http://de.wikipedia.org/wiki/Elfen>
<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9E%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Elf>

Elfege - Alfege/Elfege/Godwin

Elginove mramory - súbor sochárskych diel, ktoré získal 1799 v Aténach britský veľvyslanec v *osmanskej* ríši Th.Bruce, gróf *Elgin*, klasický archeológ (1766-1841); 1816 odkúpené britským parlamentom; súbor tvorí 12 štítových sôch, 15 *metóp* a veľká časť vlysu z *Parthenónu*, *karyatída* z *Erechteiónu*, *architektonické články* a odliatky plastík; súbor prispel k formovaniu klasického slohu v porevolučnom období (v *empíre*), keď sa začalo okrem rímskej *antiky* poznávať aj staroveké grécke umenie; pozri *antikvarium*, *klasická archeológia*; *mramor pentelský*; *Akropolis* (Discovery)